

DE DOMPHOORN

TIJDSCHRIFT VAN NATUUR- EN VOGELWACHT DE VIJFHEERENLANDEN

NR.: 3

53e jaargang SEPTEMBER 2019

DE DOMPHOORN

Driemaandelijke uitgave van
Natuur- en vogelwacht
De Vijfheerenlanden

Nr. 3 53e jaargang SEPTEMBER 2019

Redactie:

Dhr. D. Kerkhof,
Vianen

Mevr. J. Lemcke,
Schoonrewoerd

Redactieadres:

dkerkhof@xs4all.nl

Sponsors:

Autobedrijf Van Zessen
Lexmond

Van de Scheur Logistiek
Vianen

Case Electronics
Arkel

Nieuwe leden kunnen zich aanmelden door het ingevulde aanmeldingsformulier te sturen naar de ledenadministratie via ons adres: Overboecip 15, 4145 NN Schoonrewoerd of dit, tijdens openingsuren, af te geven in ons verenigingsgebouw De Schaapskooi.

Adreswijzigingen en opzeggingen dienen schriftelijk kenbaar gemaakt te worden aan de ledenadministratie via ons postadres, hierboven vermeld.

Het verenigingsjaar is gelijk aan het kalenderjaar. Eventuele opzeggingen dienen uiterlijk 1 november voorafgaand aan het beoogde jaar bij de ledenadministratie gemeld te worden.

De contributie bedraagt minimaal:

- voor jeugdleden tot 16 jaar € 5,00
- voor leden € 10,00
- voor leden die ook
Het Vogeljaar ontvangen € 23,00

Uiterste inleverdata kopij DompHoorn bij de redactie

voorjaarsnummer	1 maart
zomernummer	1 juni
herfstnummer	1 september
winternummer	1 december

Postbezorging bij de Schaapskooi

Sinds het begin van dit jaar kan aan ons gerichte brief- en pakketpost alleen nog worden verzonden naar de Schaapskooi, ons postbusadres is vervallen. Een enkele keer wordt nog iets naar dit vervallen adres verzonden, men krijgt de verzending dan direct weer retour als zijnde onbestelbaar. Maar het gaat de goede kant op, ongeveer iedereen weet inmiddels van onze adreswijziging. Deze staat op de website en in De Dompfoorn.

De postbus bij de Schaapskooi wordt door onze beheerders zo vaak als mogelijk geleegd. Maar omdat er soms meerdere dagen op rij geen activiteiten zijn, kan het gebeuren dat spoedeisende berichten langer blijven liggen dan wenselijk is. Dit jaar kregen wij bijvoorbeeld al enkele keren een kennisgeving van overlijden, veelal gaat het dan om bekende personen binnen onze vereniging. Gebruikelijk is dan dat zo'n bericht wordt doorgestuurd naar alle vrijwilligers en een aantal oud-vrijwilligers, dit gebeurt digitaal. Helaas is het dit jaar al voorgekomen dat dit (bijna) te laat is rondgezonden. Mensen kunnen dan niet op tijd reageren richting nabestaanden, of een uitvaart bezoeken.

Wij willen u dan ook vragen om dergelijke belangrijke en spoedeisende berichten indien mogelijk **ook digitaal** naar ons secretariaat te sturen. Bijna iedereen heeft nu wel een computer en anders is er wellicht iemand die zoiets voor u kan verzorgen. Het e-mailadres van ons bestuurssecretariaat is: info@natuurcentrum.nl

Arie Versluis

INHOUDSOPGAVE

01 Postbezorging bij de Schaapskooi	14 (On)wijs
02 Van de bestuurstafel	18 Activiteiten september-december 2019
03 Zonnepanelen en biodiversiteit	20 Pagina's voor de jeugd
03 Dialezingen oktober-december 2019	22 Wat u wel of niet heeft gemist
10 Dialezingen verzorgd door leden	30 Onze ooievaars in 2019
11 De Groene Winkel	33 LiveAtlas: een nieuw Sovon-project
12 Nieuwe leden werkgroep Landschapsbeheer	35 Visarend op jacht
13 Nieuwe accukettingzaag	

Omslag: Visarend. Foto: Hans de Braal.

Openingstijden van Natuurcentrum De Schaapskooi In het winterseizoen:

Op donderdag: 19.00 – 23.00 uur
Op zaterdag: 10.00 – 16.00 uur
Op zondag: 13.00 – 17.00 uur

Kijk voor de laatste berichten op onze website: www.natuurcentrum.nl

VAN DE BESTUURSTAFEL

Het was weer een tropisch hete zomer met dit jaar gelukkig iets meer regen. In onze zomerexcursies hebben we kunnen genieten van de vele zomerplanten die we ook binnen de gemeente kunnen vinden. Onze uiterwaarden worden steeds mooier.

Jammer genoeg heeft de gemeente het plan opgevat juist die uiterwaarden bij de Lekbrug te gebruiken om druk bezochte evenementen te organiseren. Het gevolg: veel kabaal tijdens het broedseizoen en schade aan bijzondere planten in de start van de zomer.

Dick Kerkhof heeft in kaart gebracht wat er aan flora te vinden is in de omgeving van het recreatieterrein de Put en de Lekbrug. Hij heeft daar een degelijk rapport van opge maakt en dat aan de gemeente aangeboden. Het zou fijn zijn als we ook de faunaschade wat scherper in beeld kunnen brengen. Dan kunnen we dat ook in de gesprekken met de gemeente over het evenementenbeleid betrekken. Een uitdaging dus aan alle werkgroepen.

Begin juli werden twee heidagen georganiseerd over een landschapsontwikkelingsplan voor Alblasserwaard/Vijfheerenlanden. Een mooi moment om met de agrariërs in onze regio in gesprek te gaan. Er liggen twee uitdagingen. Ook in een aantal delen van onze regio zijn de effecten van bodemdaling goed zichtbaar in de gebouwen en ondergrondse

infrastructuur. De kosten voor particulieren en gemeenten maken maatregelen om die bodemdaling te stoppen hoogst noodzakelijk. Dat vraagt om maatwerk en overleg met betrokkenen. Een tweede uitdaging is de uitspraak van Carola Schouten. De veeteelt moet meer aandacht besteden aan biodiversiteit en cyclisch produceren. Minder uitstoot van stikstof vereist aanpassing van de productieprocessen.

Wethouder Middelkoop had een simpele oplossing: Meer investeren in weilanden vol zonnepanelen. Als boeren dat willen, dan kan dat. Het is immers hun grond!

In het kader van de gesprekken met Den Hâneker en Zuid-Hollands Landschap is afgesproken dat we gezamenlijk meer aandacht vragen voor het onderhoud aan hoogstamboomgaarden. We hebben onze open dag gekoppeld aan twee plukdagen. Op 21 september is de plukdag aan de Wiel van Bassa. Op 28 september ontvangen wij mensen in onze boomgaard aan de Kerkweg.

Op 24 augustus was onze jaarlijkse fietsdag. We hadden mooi weer, iets meer deelnemers dan vorig jaar en kregen enthousiaste reacties. Iedereen die zijn steentje heeft bijgedragen, weer heel hartelijke dank hiervoor.

Annelies van Egmond

GEZOCHT: BESTUURSLEDEN

Het bestuur draait op dit moment met 5 leden. Dat is het minimumaantal dat in de statuten is toegestaan. We stellen het erg op prijs als we wat ruimer in ons jasje zitten. Daarom een appèl aan iedereen om nog eens te overdenken: Lijkt het mij leuk om af en toe iets te organiseren? Vind ik het werk van de Natuur- en Vogelwacht niet hartstikke belangrijk? Wil ik misschien bijdragen aan het vele werk dat door de werkgroepen wordt gedaan?

Heb je interesse? Meld je bij info@natuurcentrum.nl

ZONNEPANELEN EN BIODIVERSITEIT

'Zonnepanelen tasten ons landschap aan en verpesten de bodem.' Een standpunt van veel natuurliefhebbers. In het kader van een reeks informatieavonden over de op handen zijnde energietransitie werden bij de negatieve effecten op de bodem enige vraagtekens geplaatst.

De combinatie van een groen dak met zonnepanelen

Bij de nieuwbouw van de universiteit van Wageningen was duurzaamheid natuurlijk een belangrijk item. Groene daken en zonnepanelen, waterbuffers, aan alles is gedacht. Nu na enige jaren valt goed waar te nemen dat de daken met zonnepanelen een mooi gevarieerde groene plantenlaag hebben. Groener en gevarieerder dan andere daken zonder zonnepanelen. Op de daken van hoge gebouwen is het klimaat natuurlijk hardvochtig. Door de zonnepanelen op een frame iets boven het dak te plaatsen met de juiste onderlinge afstand en onder de juiste hoek, is het mogelijk dat elk stukje grond onder de panelen meer of minder zonlicht krijgt op een dag. Ook de panelen binnen het frame moeten onderling enige afstand hebben zodat het regenwater op gespreide plekken het dak bereikt. Onder die omstandigheden blijkt er een stabiele groene dakbedekking te kunnen groeien. Door de variatie in licht en vocht

ontstaat vanzelf een differentiatie in mossen, grassen en vetkruiden (sedum). Het gras wordt een keer per jaar gemaaid en het maaisel afgevoerd. De voorwaarden die aan de wijze van plaatsen worden gesteld kosten zeker 30% van het dakoppervlak. Daar staat tegenover dat met een combinatie van een groen dak en zonnepanelen de isolatie van het dak ook beter is.

Zonnepanelen in de wei?

Wageningen gaat nu onderzoeken of een dergelijke winst op het gebied van biodiversiteit ook bereikt kan worden bij plaatsing van zonnepanelen onder dezelfde voorwaarden in grasland. Daarbij gaat men uit van de 'woestijn van een intensief gebruikt Engels-raaigrasveld'.

Dit nieuws zal niet iedereen enthousiast maken. Vanuit landschappelijk oogpunt geven natuurliefhebbers natuurlijk de voorkeur aan panelen op de daken van kantoren, distributiedozen en zo veel mogelijk huizen (dakpannen die zonne-energie kunnen omzetten). Een zoektocht naar een veilige manier om warmte te winnen uit lucht, bodem en water zou meer prioriteit moeten hebben.

Wellicht daarom juist belangrijk om dit onderzoek te blijven volgen.

Annelies van Egmond

DIALEZINGEN OKTOBER-DECEMBER 2019

Meestal heb ik eerder gezien wat er in de Schaapskooi gepresenteerd gaat worden. Maar de oproep aan de trouwe bezoekers om het aan me door te geven als ze iets gezien hebben dat geschikt is voor de Schaapskooi, levert ook voor mij twee verrassende avonden op.

We beginnen, zoals ieder jaar, met Joke Stuurman. Dit keer niet een reis naar een mooi natuurgebied, maar haar passie voor dag- en nachtvlinders. Dat moet een prima avond worden om mee te beginnen.

Daarna komt Eric Gibcus. Hij heeft eerder de wereld onder water laten zien, maar duikt nu op in het Krugerpark. Als een fotograaf daar drie keer geweest is, kan hij ruim kiezen uit zijn mooiste beelden.

Ook Jack Folkers was eerder met beelden van zijn drie jaar durende wereldreis. Uit die 100.000 foto's een ander deel van die reis: nu rond en nabij Nieuw Zeeland en Australië. Twee leden van onze vereniging zijn vorig jaar met Jack mee geweest op een door hem geleide vogelreis.

Arthur de Bruin en Matthijs de Vos nemen ons met films en fotografie mee naar de bijzondere onderwaterbewoners, een visuele reis onder water. Deze tip kreeg ik en maakte me nieuwsgierig. Een avond waarop ik me ook graag laat verrassen!

Sinterklaasavond 5 december komt de volgende tip: Marianne Brouwer. Haar prachtige website met macro-foto's van insecten levert verrassende beelden op. Dus snel contact met de telefoon gemaakt. Ze houdt van interactie met de zaal, dus dat belooft een wisselwerking met onze leden.

10 oktober – Van Morgenrood tot Avondrood

Naast de belangstelling voor vogels, heb ik al bijna 30 jaar ook een grote passie voor dagen nachtvlinders. De nachtvlinders vormen een verhaal apart. Naast de 53 soorten dagvlinders die in Nederland voorkomen is het aantal nachtvlinders veel groter, namelijk meer dan 800 soorten macro-nachtvlinders en dan ook nog eens meer dan 1200 soorten microvlinders. Een aantal van die nachtvlinders vliegt ook overdag, maar de meeste vliegen liever 's nachts. Om ze toch te kunnen waarnemen zijn er verschillende mogelijkheden. Tijdens mijn lezing zal ik daar uitgebreid op ingaan. Ik kweek ook graag rupsen op en dan kom je er vanzelf achter met welke soort je te maken hebt.

De dagvlinders staan vaak meer in de belangstelling. Je ziet ze op vlinderstruiken in de tuin, maar ook op allerlei wilde bloemen in de

De laatste avond komt Kars Veling, bestuurslid van onze zustervereniging NVW Culemborg en bekend van de Vlinderstichting. Hij liet vorig jaar een diepe indruk achter door zijn verhaal heel dicht bij huis: zijn tuin. Nu komt hij vertellen over vlinders en libellen in een veranderend klimaat.

Ik hoop dat de samenstelling van deze lezingen bij u in de smaak valt en wie weet kunt u me een volgende tip doorgeven voor 2020.

Simon Bakker

Joke Stuurman

natuur. Het herkennen van dagvlinders is niet altijd even gemakkelijk en daar ga ik voorbeelden van geven.

De dag- en nachtvlinders hebben allebei 4 stadia; ei, rups, pop en imago. Dag- en nachtvlinders zijn er het hele jaar door in die verschillende stadia. Ook daar zal ik over vertellen.

Wie heeft er weleens gehoord over moordrupsen, hout- of wortelboorders, zakdragers, de plakker, hermelijf of eekhoorn?

Tijdens mijn lezing komen ze allemaal ter sprake. En nog veel meer avonturen, die ik samen met Henk heb beleefd als je je met de nachtvlinders bezighoudt.

Hierbij komt mijn hobby als natuurfotograaf zeer van pas.

Joke Stuurman

Eric Gibcus is een allround natuurfotograaf met een passie voor reizen. Eric is de afgelopen 10 jaar drie keer in het Krugerpark in Zuid-Afrika geweest en heeft daar duizenden foto's geschoten van zoogdieren, vogels, reptielen en landschappen en heeft daar een indrukwekkende compilatie van gemaakt. Alleen het Krugerpark? Nee, ook de reis van Johannesburg naar het Krugerpark voert langs een aantal mooie locaties waaronder de Blyde River Canyon, een enorme kloof van tientallen kilometers lengte en gezegend met mooie vergezichten en wildleven.

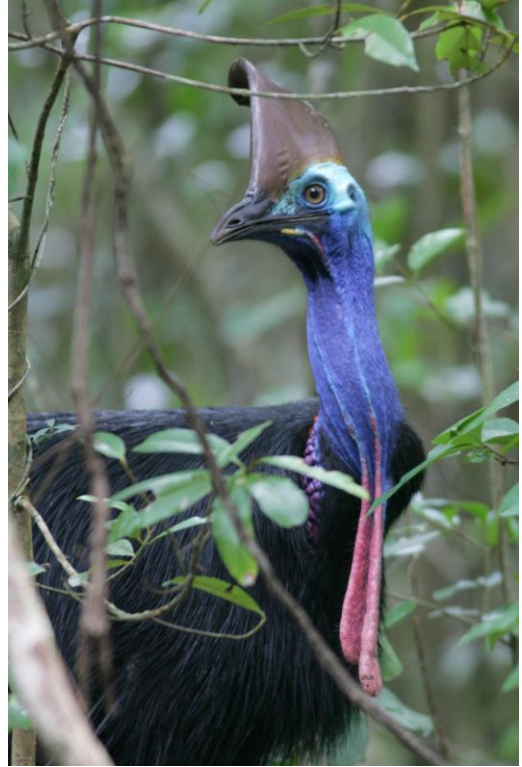
De presentatie van ongeveer 2 uur bevat de Big Five en nog veel meer.

Een reis naar onze 'tegenvoeters' waar we op zoek gaan naar een geheimzinnige vogel: de Kiwi. Tijdens deze zoektocht komen we nog veel meer natuur tegen, niet alleen vogels maar ook land- en zeezoogdieren zoals dolfinen en walvissen en vreemde insecten zoals een pepermuntgas-sputtende wandelende tak. We maken een boottocht waar we de grootste vliegende vogels van de wereld tegen komen: albatrossen.

Na Nieuw-Zeeland maken we een uitstapje naar de Cookeilanden, waar we een vogel ontdekken waarvan gedacht werd dat hij al een eeuw geleden was uitgestorven. Ten slotte bezoeken we Queensland, het noordoostelijke deel van Australië met ongerept tropisch regenwoud. Ik ben meestal niet bang voor vogels maar de Kasuaris die me daar achterna kwam joeg me de stuipen op het lijf. Reis op 7 november met me mee!

Jack Folkers (1960) is geboren in Utrecht en woont momenteel in het landelijke Tienhoven. Zijn passie voor vogels begon op zijn zevende tijdens een vakantie op een plek

waar veel vogels het voederplankje bezochten. Al snel werden een vogelgids en een kijker gekocht. Een aantal jaren daarna kwam er een tweede passie bij. De vogels moesten worden gefotografeerd. Na een 'instapcamera' versleten te hebben werd de apparatuur professioneler en momenteel gaat hij zelden meer zonder camera en verrekijker op pad. Na een bezoek aan Canada en een stage op Curaçao, waar beide passies intensief werden uitgeleefd, ontstond een derde passie: reizen. Jack is van oorsprong geodeet (landmeetkundige) maar in 2004 raakte hij op zijn toenmalige werk uitgekeken en koos hij ervoor zijn leven een andere richting te geven. De drie passies ineen: een grote wereldreis maken. Van 2005 tot 2008 reisde hij in één grote trip

door vijf continenten, maakte enkele honderdduizenden foto's en bezocht meer dan dertig landen. Momenteel staat zijn landenlijst op 87 en de wereldvogellijst op ca. 4.200 soorten. In 2009 pakte hij zijn 'normale leven' weer op en op dit moment werkt hij als uitgever voor de KNNV Uitgeverij.

In zijn vrije tijd geeft hij (vogel)excursies, fotografiecursussen (in binnen- en buitenland), inventariseert hij in opdracht van de Provincie Utrecht de Bethunepolder op broedvogels en probeert hij zoveel mogelijk te reizen. Daarnaast is hij reisleader voor BirdingBreaks en maakt jaarlijks gemiddeld 4 reizen binnen en buiten Europa.

(www.dwaalgast.nl)

21 november – Blik onder water

Arthur de Bruin en Matthijs de Vos

Arthur de Bruin en Matthijs de Vos weten als geen ander dat zich onder de waterspiegel de prachtigste dingen afspelen. Hun bedrijf Blikonderwater levert foto's en film voor diverse projecten, zoals aan de natuurfilm Holland Natuur in de Delta en de nieuwe EO-serie De

Wildernis Onderwater. Het is fantastisch om een wereld die voor veel mensen totaal onbekend is, te belichten en je te begeven in een compleet andere wereld, waar je te gast bent bij haar bewoners. Het is een absolute uitdaging om bijzonder gedrag van vissen te foto-

graferen en precies op de juiste tijd op de juiste plaats te zijn en dan ook nog eens je materiaal volledig te beheersen en de momenten vast te leggen. Eenmaal onder water be-geef je je in een totaal andere sfeer, het licht speelt via het oppervlak, het geluid is ge-dempt.

De verborgen wereld langs en onder de waterspiegel van onze heldere sloten, beken,

rivieren en plassen is adembenemend mooi. De weelderige begroeiing, de waterbeestjes en de vissen hebben allemaal hun eigen plek en hun eigen verhaal in het onderwaterland-schap.

Arthur de Bruin en Matthijs de Vos nemen ons met films en fotografie mee naar de bijzonde-re onderwaterbewoners, een visuele reis on-der water.

5 december – Insecten in macro

Marianne Brouwer

Sinds lange tijd ben ik geïnteresseerd in foto-grafie, maar sinds ik een macro-lens kocht ging het hek van de dam... Wat een prachtige wereld, die macro-wereld. Eerst vele uren gependend in mijn tuin, vanwege tijdgebrek om langer op pad te gaan, maar ook door de fascinatie voor wat er allemaal in mijn tuin leefde waar ik totaal geen idee van had. Zelfs 's nachts fotografeerde ik, met een zaklan-taarn op mijn fototoestel geknoopt, het ware safarigevoel.

Na mijn eerste kennismaking met een bid-sprinkhaan raakte ik in de ban van deze prach-tige diertjes, met hun expressieve koppies. Andere diertjes vond ik ook heel bijzonder: kleine springspinnetjes. Och, die ogen! Maar er was één kleine belemmering: ik was een echte arachnofoob, raakte al in paniek van het kleinste spinnetje. En dan nog spinnen die springen? No way! Maar een lieve en gedul-dige vriendin (dank je wel Mariska!) wist me over te halen deze eens te fotograferen met haar hulp.

De buren hebben we nooit verteld waar het gegil vandaan kwam... maar de foto's waren superleuk! En de eerste stap gezet.

Waar al die eerste stappen in de macrofotografie toe geleid hebben, laat ik graag zien op 5 december a.s.

Marianne Brouwer

19 december – Vlinders en libellen in een veranderend klimaat

Kars Veling

We kunnen er niet meer omheen, we hebben te maken met een sterke verandering in het klimaat. Dat wordt wel opwarming genoemd en dat is ook een van de dingen die speelt, maar klimaatverandering is veel meer. Vooral extreme weersomstandigheden hebben grote gevolgen. De extreem warme en droge zomer van 2018 maakt dat extra duidelijk. De natuur heeft daar natuurlijk ook mee te maken en zal daarop moeten reageren. En het verschijnen van zuidelijke soorten in onze omgeving is daar maar een element van. Die

invloed speelt op allerlei manieren, voor de hand liggend, maar ook heel ingewikkeld en paradoxaal. Zo hebben soorten te maken met verdrinking door verdroging en krijgen andere het te koud door de opwarming.

Wilt u hier meer over horen, kom dan naar de lezing 'Vlinders en libellen in een veranderend klimaat' door Kars Veling van De Vlinderstichting.

Kars Veling is projectleider bij De Vlinderstichting in Wageningen en houdt zich daar al meer dan 25 jaar bezig met onderzoek naar vlinders en libellen, maar is ook actief binnen de communicatie afdeling en is woordvoerder van De Vlinderstichting. Kars geeft veel lezingen en cursussen, zowel aan beheerders en bestuurders als aan andere groepen.

DIALEZINGEN VERZORGD DOOR LEDEN

Naast de avonden met lezingen die gegeven worden op uitnodiging van Simon Bakker, worden er ook avonden verzorgd door leden. Gezien de huidige planning is er in oktober geen ruimte voor zo'n avond. De eerstvolgende gelegenheid is 3 april 2020. Er is dus tijd genoeg om mooie natuurbelden met een

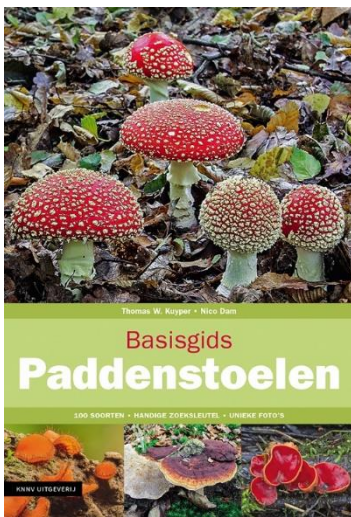
verhaal bij elkaar te zoeken. Heeft u interesse? Meldt u zich dan aan. Met elkaar maken we er een mooie avond van.

Sonja van Baren,
Tel.: 0345-612829
e-mail: k.van.baren1@kpnplanet.nl

DE GROENE WINKEL

Onze Groene winkel is o.a. officieel verkoop-punt voor de uitgaven van de KNNV. Nieuwe uitgaven liggen in ons winkeltje als wij denken dat er belangstelling voor is. Mocht u interesse hebben in een boek dat wij niet in voorraad hebben, kunnen wij het altijd voor u bestellen.

De reeks basisgidsen is weer uitgebreid. Half september verschijnt de **Basisgids Paddenstoelen**, tot stand gekomen in samenwerking met de Mycologische Vereniging.

Van plaatjeszwammen en boleten tot beker-, buik-, koraal- en trilzwammen: Nederland kent een grote rijkdom aan paddenstoelen. Basisgids Paddenstoelen laat je kennismaken met ongeveer 100 van de meest algemene soorten paddenstoelen van Nederland.

Dit boek is gericht op de herkenning in het veld, met duidelijke beschrijvingen en heldere, kleurrijke foto's. Daarmee kunnen ook beginnende paddenstoelenliefhebbers de soorten op naam brengen. Het boek bevat tevens informatie over ecologie en verspreiding en geeft tips voor het zoeken naar paddenstoelen.

De honderd meest algemene paddenstoelen in je binnenzak:

- 100 soorten Nederlandse paddenstoelen herkennen
- Met handige zoekleutel en unieke foto's
- Nadruk op algemene soorten, herkenning in één oogopslag
- Beknopte informatie over ecologie, voorkomen, vinden en herkennen

De reeks bestaat reeds uit basisgidsen over: mossen, korstmossen, grassen, composieten, orchideeën, stinzenplanten, wilde bijen, spinnen en strandvondsten.

Een andere nieuwe, interessante uitgave is: **Planten van hier**, tot stand gekomen met o.a. FLORON en de Vlinderstichting.

Hoe maken we onze leefomgeving duurzamer en bloemrijker? 'Planten van hier' toont overtuigend de voordelen van een gevarieerd landschap, rijk aan inheemse flora: voor onszelf, de biodiversiteit en onze economie. Dit rijk geïllustreerde boek biedt veel inspiratie en concrete voorbeelden voor burgers, beheerders en grondeigenaren, om de eigen omgeving 'groener' te maken.

Aan bod komen aanleg en beheer van kruidenrijke vegetaties en bijzondere initiatieven om inheemse flora voor de toekomst te bewaren, zoals in kruidenrijke bermen en dijken, bloementuinen, fleurige binnensteden en bedrijfsterreinen. 50 soorten wilde planten in hun relatie tot hun omgeving en in het bijzonder met insecten worden beschreven. Ook de verbinding met de mens wordt zichtbaar gemaakt.

Je eigen tuin is een goede plek om je in de natuur te verdiepen. Vaak worden aantekeningen gemaakt, die in een vergeethoekje raken. Dat kan dus gemakkelijker, zeker met het handige **Telschrift: Dieren in mijn tuin** dat half november verschijnt.

Wat leeft er in je tuin? Van vogels tot vlinders en van spinnen tot zoogdieren: dit telschrift helpt je om alle soorten eenvoudig bij te houden. Met overzichtelijke afvinklijstjes, ruimte

voor eigen notities en afbeeldingen die herkenning makkelijker maken. Handig voor op de vensterbank!

Al je waarnemingen kun je vervolgens makkelijk invoeren op de digitale platforms, zoals waarneming.nl of de Nationale Tuinvogeltelling. Eenvoudig je tuintellingen bijhouden voordat je ze digitaal invoert: handige afvinklijstjes van vogels, insecten en andere tuindieren. Sluit aan op de landelijke tellingen van vogels, vlinders, egels, met veel ruimte voor eigen notities.

De dagen worden weer korter. Het wordt eerder donker. Tijd om een boek ter hand te nemen, om zelf te lezen of om voor te lezen.

Half september verschijnt een leuk kinderboek over de egel, een prachtig boek om cadeau te doen. **Hallo Egel!** is een vrolijk prentenboek voor peuters en kleuters. Volg de egel in vier seizoenen. Je leert wat egels eten, hoe ze hun voedsel vinden, waar ze slapen. Er worden jonge egels geboren, Kleine egel leert zelf voedsel zoeken en gaat op zoek naar een eigen huis, om de hele winter te slapen...

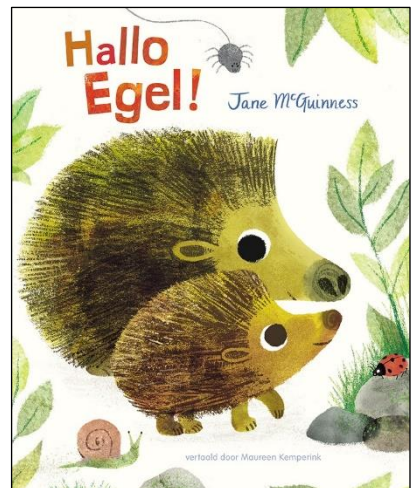
Het verhaal is geschreven voor kinderen van 2 - 6 jaar, met aanvullende weetjes over egels. Het boek sluit af met informatie hoe je zelf egels kunt helpen

2019 is het jaar van de egel. Het lijkt niet goed te gaan met de egel in Nederland, al weten we nog niet goed waarom. Een goede reden om de soort dit jaar in het zonnetje te zetten.

Ze waren een tijd niet verkrijgbaar. Ze zijn er weer, de kleine dienblaadjes. Naar keuze met vogels of planten en insecten.

Tenslotte: de voorraad kaarten is weer aangevuld met kaarten van het seizoen. Altijd handig een voorraadje kaarten in huis te hebben om deze of gene te laten weten dat ze belangrijk voor je zijn.

Sonja van Baren

Nieuwe leden voor de werkgroep Landschapsbeheer

Afgelopen maand konden we vier nieuwe leden voor werkgroep Landschapsbeheer verwelkomen:

Gerrit van Bruchem, John Hartings, Ger en Hetty Kanters.

Van harte welkom en we zijn heel blij met jullie!

Johan Stevens

NIEUWE ACCUKETTINGZAAG

In augustus was het zover. We konden eindelijk een nieuwe accukettingzaag kopen. Door schenkingen van een aantal mensen uit de knotwerkgroep, waren wij in staat om een accukettingzaag te kopen.

Op woensdag 14 augustus waren alle knotters en plukkers uitgenodigd voor het demonstreren en het beoordelen van de nieuwe kettingzaag.

Na een korte demonstratie binnen, werd er buiten verder gegaan. De zaag werd uitgeprobeerd en het geluid door de knotters beoordeeld.

Nadat alles gezien, gehoord en positief beoordeeld was, werd er op gedronken.

Nu maar hopen dat we veel knotwilgen kunnen gaan knotten.

Johan Stevens

(ON)WIJS

Twee heerlijke vakantiebestedingen voor mij zijn: lezen en dieren/vogels kijken. Ik weet niet goed wat op nummer 1 staat: het lezen of het zoeken naar dieren/vogels. Het mooiste wat je dus op vakantie kan doen, is lezen over iemand die dieren/vogels kijkt. En dat is precies wat ik deze zomervakantie heb gedaan: het boek 'Een bevlogen jaar' van Arjan Dwarshuis gelezen. Eigenlijk mag ik wel zeggen: niet alleen gelezen, maar ook een beetje (mee)beleefd. Ik zal dat verderop toelichten.

Voor wie Arjan Dwarshuis niet kent: een jonge vogelaar, zeer kundig en zeer energiek en helemaal vervuld van het idee wereldrecordhouder-soorten-vogels te worden. Ik wist niet dat dat wereldrecord bestond en

Arjan werd zich daar ook pas in 2006 van bewust, blijkt in het boek. Zo'n persoonlijke uitdaging met jezelf aangaan dat binnen een jaar gestalte moet krijgen, heet een Big Year. In 1989 heeft James Clements het wereldrecord gehaald met 3662 vogelsoorten. In 2008 deed het Britse stel Ruth Miller en Allen Davies het nog beter: 4341 soorten. In 2014 ging Noah Strycker voor vijfduizend vogelsoorten en zag er uiteindelijk iets meer dan zesduizend. Voor Arjan werd het fenomeen Big Year (een persoonlijke uitdaging) een onweerstaanbare gedachte: de combinatie van een jaar lang reizen en zijn grootste passie uitoefenen, namelijk vogels kijken. Hoe waanzinnig mooi zou dat zijn. Onwijs gaaf! Hij liet het niet bij een plan, maar vertrok op 1 januari 2016, reisde door veertig landen en

Steltkluut (boven) en grote zilverreiger (vorige pagina). Foto's: Hans Lemcke.

vijf continenten. En telde..., telde..., maar realiseerde zich ook dat één op de zeven soorten met uitsterven wordt bedreigd. Daarover wilde hij ook vertellen. Want dat is schrijnend. Zijn missie: aandacht vragen voor de bescherming van vogels. Want wat wij mensen doen met de natuur is werkelijk schokkend. We lijken wel niet wijs.

Het boek geeft een mooi beeld van hoe je vaak enorm moet doorzetten om iets te zien, maar ook hoe soms het geluk je zo voor de voeten loopt. Ook de ervaringen van de jonge Arjan, als tiener met een vogelhobby, wat hem niet echt heel populair maakte onder leeftijdgenoten, is heerlijk om te lezen. De gesprekken van de tiener met de 'echte' volwassen vogelaars, waarbij Arjan bijzonder eigenwijs uit de hoek komt en zijn spijbelavonturen ter wille van de vogels... Ik heb af en toe

erg gelachen bij het lezen. Ik kende Arjan een klein beetje uit dat vogelprogramma 'In de ban van de Condor', uitgezonden door de NPO in 2015. In dit tv-programma stond een competitiespel centraal rond het (her)kennen van vogels. Iedere uitzending ging men verder van huis en het ultieme doel was: de condor gaan zien. Arjan maakte in dat programma op mij vooral indruk, omdat hij met de (nieuwe) spelregels niet akkoord ging en eruit stapte. Terwijl hij zo heel erg graag had willen winnen en ook kans maakte. Ik vond dat een onwijs besluit. In het boek leer je een nog veel principiëler, eigenwijzer en daarmee interessanter iemand kennen.

Ja, ik heb echt genoten van het lezen. Tegelijk maakte het ook meteen al die waarnemingen in mijn eigen geheugen wakker, die ik zelf had gedaan. Soms met grote moeite. Weet u nog

dat ik u schreef over die groep gieren (ik denk wel 40 of meer) in de Pyreneeën die zich tegoed deden aan een koe. Wat hebben we moeten klimmen om daar dichterbij te komen op een steile helling. Soms was zo'n waarneming een verrassend cadeautje: die gier die zachtjes neerstreek op een meter of zeven naast de auto, na een hele dag tevergeefs zoeken, toen we het eigenlijk hadden opgegeven en alle fotocamera's al ingepakt zaten. Of al die keren dat ik ijsvogels zag en hoorde: als een flits voorbij tijdens een kanotocht, een ander keer met drie jongen op een tak naast zich aan het Hollands Diep, zo pal voor de verrekijker vanuit de zeilboot. Mijn eerste keer oog in oog met een blauwborst in de Biesbosch, ik vergeet het nooit meer. Ach, u begrijpt, het gaat niet om heel belangwekkende waarnemingen in mijn geval, maar je (be)leeft zo toch nog meer mee wat Arjan in zijn boek beschrijft.

Zijn speurtochten maakten ook in mij een drang/een verlangen los om op zoek te gaan. Onwillekeurig letten wij altijd in een nieuw landschap extra op andere dieren/andere vogels, maar door het lezen, werd ik nog veel waakzamer/oplettender. Lang niet altijd kan ik een naam geven aan de soort die ik zie, daarvoor heb ik echt te weinig kennis. Tijdens een wandeltocht van schuilhut naar schuilhut

memoreerden we dat moment dat ik thuis vertelde dat ik in De DompHoorn zou gaan schrijven, jaren geleden. Mijn man trok toen een heel verbaasd gezicht en zei: "Jij weet helemaal niks van vogels!" – daar had en heeft hij gelijk in, al heb ik inmiddels wel wat bijgeleerd. Maar genieten ervan kan ook zonder dat je er de naam van weet en al die andere wijsheden als: baltsgedrag, monogaam of niet, trekvogel of standvogel, heel interessant, maar ik moet het allemaal opzoeken.

Onze vakantiereis bracht ons onder andere in de Camargue, Zuid-Frankrijk. Dit deltagebied van de Rhône is rijk aan vogels. De stranden, de zee, de moerassen zijn leefgebied van veel verschillende vogels. Met twee fotocamera's paraat, telelens en statief hebben we gezocht naar de flamingo's. Die prachtige wat roze vogels, die statig door het ondiepe water stappen fascineren ons. We hadden ze een jaar of dertig geleden al voor de lens, toen nog met filmpjes en lang niet zulke mooie camera's en nog nauwelijks een telelens, dit jaar wilden we betere en mooiere platen maken.... Maar, het werd geen cadeautje. Het was extreem droog dit jaar in de Camargue, de routes over de dijken waren verhoogde wegen in een zanderig en schraal landschap,

Gieren aan het werk in de Pyreneeën. Foto: Hans Lemcke.

Zwarte ibissen. Foto: Hans Lemcke.

geen wegen langs brakke waterplassen. De flamingo's zaten ver weg, zelfs voor de telelens eigenlijk te ver. Jammer, maar... dat zoeken, dat gevoel van verwachting, is er niet minder om en is een heel plezierig aspect van vogelen.

Op een gegeven moment hadden we de moed wat opgegeven. We reden, zonder goed om ons heen te kijken, op een redelijk drukke weg tussen rijstvelden. De blik gericht op het verkeer, het gesprek over die lekkere rode rijst die ze hier telen. Dan zien we links opeens vanuit de ooghoek van alles rondscharrelen in een onder water staand rijstveldje. Allerlei vogels en ook hele bijzondere donkere: ibissen!!! We realiseren het ons tegelijk en zijn opgetogen. We draaien, zodra dat veilig kan, snel om en zoeken een plek naast de weg. De ibissen laten zich goed bekijken. Wat mooi, zo vlak langs de weg! Ik kan me van twintig jaar geleden niet heugen dat we ze toen gezien hebben. Ze waden rond tussen witte reigers, steltkluten en nog veel ander vogelgrut dat ik niet bij naam ken. Wij genieten. Bij het draaien van hun lichaam zien we goed de groenige glans en de roodbruine gloed op hun veren. Eigenlijk zijn ze helemaal niet zwart, wel donker, maar niet zwart.

Ibissen hebben in mijn hoofd iets met Egypte, en klinkt dat niet heel ver? Ik zoek het later op: ibissen en Egypte: de heilige ibis werd in Egypte vereerd als symbool van de god Thoth, de god van de wijsheid. De heilig ibis is overigens anders van tekening dan deze zwarte ibis, maar met Egypte had de vogel dus wel iets te maken. Ik denk dat de geschiedenislessen over het oude Egypte met de piramiden en de tekeningen (ook van ibissen) toch zijn blijven hangen.

Ibis: wijsheid... Tja, wat is wijsheid? Veel weten, veel kennis hebben (van vogels bijvoorbeeld)? Verstandige dingen doen (met je geld/met je talenten)? Denken dat je Groenland kan kopen? De Amazone uitputten en platbranden? Achter je passie aanjagen en een wereldrecord vestigen en een onwijs avontuurlijk jaar beleven? Hopen dat dat record her en der tot meer wijsheid gaat leiden.

Jolanda Lemcke

ACTIVITEITEN september – december 2019

Zaterdag 28 sep: Open Dag Natuurcentrum de Schaapskooi

Programma:

10.00 – 16.00 uur: plukken aan de Kerkweg op basis van aanmelding

10.00 – 16.00 uur: Schaapskooi

- Verkoop fruit en sap
- Stand met onbekende soorten appels en peren die u kunt proeven
- Fruit persen
- Tentoonstelling van orchideeën uit de Eiffel
- Demonstratie van de bewerking van wilgentakken
- Vogels bekijken door de telescoop: de vogeltrek is begonnen!

10.00 – 11.00 uur: Ontdek de nachtvlinder: de vangst van één nacht

10.30 – ca 11.30 uur: excursie: paddenstoelen herkennen

14.00 – ca 15.00 uur: excursie: paddenstoelen herkennen

Jeugdactiviteiten:

8.30 – 9.30 uur: Vogelexcursie

10.00 – 16.00 uur: Vogelvoederkastjes en appelprikkers maken

10.30 – 12.00 uur: Overleven zonder supermarkt en mobiel

11.00 – 12.00 uur: Herfst in het bos: wat valt er al te vinden aan bessen, zaden, paddenstoelen?

12.00 – 13.30 uur: Brood en marshmallows aan het kampvuur

13.30 – 14.30 uur: Herfst in het bos: wat valt er al te vinden aan bessen, zaden, paddenstoelen?

14.00 – 15.30 uur: Overleven zonder supermarkt en mobiel

Het programma is nog onder voorbehoud. Tijden kunnen enigszins wijzigen en er kunnen nog activiteiten worden toegevoegd.

EXCURSIES

NB 1. We verzamelen/vertrekken vanaf Benedictushof 132, 4133 AK Vianen.

NB 2. Bij slecht weer: neem contact op met de gids en vraag of de excursie wel doorgaat.

7 sep: **Vogelexcursie Everdingen** o.l.v. Koos Maat en Jopie de Gans, tel.: 06-36299399
Mail: jopiedegans@hotmail.com. Vertrek 14:00 uur vanuit de Schaapskooi.

15 sep: **Vogelexcursie in de Biesbosch** o.l.v. Gerrit Zijderveld. Info tel.: 0347-351659.
Mail: g.zijderveld@casema.nl. Vertrek 9.00 uur Vianen. Of 9.20 parkeerplaats Avelingen Gorkum.

- 6 okt: **Paddenstoelen excursie bij de putjes van Buren**, Info Bart de Groot, tel.: 06-40339872. Mail: bdegroot4@kpnmail.nl. Vertrek 9.00 uur Vianen, 8:40 uur station Leerdam.
- 25 okt- 1 nov: **Excursie naar Texel** in 11-persoonsverblijf “De Noorderburcht”. Mail: bdegroot4@kpnmail. Volgeboekt.
- 3 nov: **Excursie in het Gimborn Bomenmuseum** o.l.v. Jules Klees, tel: 0347-351499. Mail: fam-klees@hetnet.nl. Vertrek 9.00 uur vanuit Vianen.
- 17 nov: **Excursie in het Leuvenumsebos** bij Harderwijk, met paddenstoelen o.l.v. Jules Klees, tel: 0347-351 499. Mail: fam-klees@hetnet.nl. Vertrek 9.00 uur Vianen.
- 15 dec: Vogelexcursie naar de Flevopolder (Café de Oostvaarders vogelkijkpost, Knardijk etc) o.l.v. Eduard Polfliet, info tel.: 06 52 09 56 22. Mail: eduardpolfliet@casema.nl. Vertrek 9.00 uur vanuit Vianen.

DIALEZINGEN – zie pagina’s 3-10

- 10 okt: Joke Stuurman – Van Morgenrood tot Avondrood
 24 okt: Eric Gibcus – Eyes on Kruger
 7 nov: Jack Folkers – Op zoek naar de Kiwi
 21 nov: Arthur de Bruin & Matthijs de Vos – Blik onder water
 5 dec: Marianne Brouwer – Insecten in macro
 19 dec: Kars Veling – Vlinders en libellen in een veranderend klimaat

ACTIVITEITEN VOOR DE JEUGD – zie pagina’s 20-21

- 24 okt: Paddenstoelen
 25 okt: Vogeltrek
 28 dec: Vogels in de winter
 4 jan: Nestkastje timmeren
 28 feb: Uileballen pluizen

De volgende evenementen zijn ook al gepland, maar de details zijn nog niet bekend. Kijk hiervoor t.z.t. op onze website: www.natuurcentrum.nl

<i>Dag</i>	<i>Tijd</i>	<i>Wat?</i>
26-okt	20.00	Nacht van de nacht, de Schaapskooi
2-nov	9.30-14.30	Natuurwerkdag
27-dec	vanaf 10.00	Winterwandeling, de Schaapskooi

PAGINA'S VOOR DE JEUGD

De activiteiten voor de jeugd vinden plaats in en om Natuurcentrum De Schaapskooi, Overboeicop 15, 4145 NN Schoonrewoerd.

KOMENDE ACTIVITEITEN:

➤ Donderdag 24 oktober: herfstactiviteit over paddenstoelen

Programma: We beginnen met een diaserie, gevolgd door een champignonpracticum. Na een korte pauze gaan we achter De Schaapskooi op zoek naar paddenstoelen.

Wanneer: Donderdag 24 oktober van 10.00 – 12.00 uur en alleen bij veel deelnemers ook van 13.00 – 15.00 uur.

Voor wie: Kinderen vanaf 8 jaar. Jongere kinderen onder begeleiding. (Groot)ouders zijn ook welkom.

Kosten: Deelname kost €2,50 per kind, inclusief een consumptie in de pauze.

Aanmelden: Vooraf aanmelden is noodzakelijk bij C. Kramer, tel.: 0345-619684 of e-mail: ckramer01@hetnet.nl

➤ Vrijdag 25 oktober: Vogeltrek

Programma: We beginnen met een diaserie. Na een korte pauze gaan we achter De Schaapskooi op zoek naar vogels. We sluiten af met een knutselwerkje.

Wanneer: Vrijdag 25 oktober van 10.00 – 12.00 uur en alleen bij veel deelnemers ook van 13.00 – 15.00 uur.

Voor wie: Kinderen vanaf 8 jaar. Jongere kinderen onder begeleiding. (Groot)ouders zijn ook welkom.

Kosten: Deelname kost €2,50 per kind, inclusief een consumptie in de pauze.

Aanmelden: Vooraf aanmelden is noodzakelijk bij C. Kramer, tel.: 0345-619684 of e-mail: ckramer01@hetnet.nl

*Ooievaars, al groot genoeg om naar Afrika te vliegen?
Foto: Sonja van Baren.*

➤ Zaterdag 28 december: Vogels in de winter

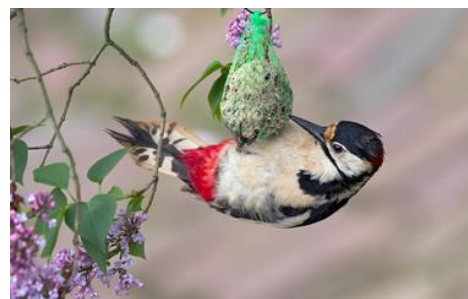
Programma: We gaan een diaserie bekijken over vogels in de winter. Daarna maken we vetbollen. Terwijl de vetbollen uitharden, gaan we achter de Schaapskooi op zoek naar vogels.

Wanneer: Zaterdag 28 december van 10.00 – 12.00 uur en alleen bij veel aanmeldingen ook van 13.00 – 15.00 uur.

Voor wie: Kinderen vanaf 8 jaar. Jongere kinderen onder begeleiding. (Groot)ouders zijn ook welkom.

Kosten: Deelname kost €2,50 per kind, inclusief limo en een koekje in de pauze.

Aanmelden: Vooraf aanmelden is noodzakelijk bij C. Kramer, tel.: 0345-619684 of e-mail: ckramer01@hetnet.nl

*Grote bonte specht. Foto:
Johan Scholtens.*

➤ Zaterdag 4 januari: Nestkastje timmeren.

Programma: We beginnen met een diapresentatie over vogels die van nature in holen broeden en dus graag gebruik maken van een nestkastje. Na een korte pauze timmer je zelf een nestkastje in elkaar. Daarna gaan we kijken naar de verschillende nestkasten die er hangen. Wellicht zien we ook nog vogels.

Wanneer: Vrijdag 4 januari van 10.00 tot 12.00 uur en alleen bij veel aanmeldingen: van 13.00 tot 15.00 uur.

Voor wie: Kinderen vanaf 8 jaar. Jongere kinderen (vanaf 6 jaar) alleen onder begeleiding. Neem zo mogelijk zelf een hamer mee.

Kosten: € 10,00 per kind, inclusief limonade en een koekje.

Aanmelden: Noodzakelijk. Meer informatie en opgeven bij C. Kramer, tel 0345-619684. Of per email: ckramer01@hetnet.nl

TERUGBLIK

Slootjesdag – 15 juni 2019

Er waren 12 kinderen, vele met begeleidende (groot)ouders. Na de introductie en de limo met koekje zijn we naar buiten gegaan met schepnetjes, emmers, bakken, potjes en de zoekkaarten voor de determinatie. Het weer was uitstekend, droog, warm met een bewolkte hemel. Twee groepjes visten bij de grote poel vanaf de loopbrug. De overige groepjes deden dat bij de dam van het weiland. Op beide plaatsen werden dezelfde waterdiertjes gevangen. We zagen o.a. een

larve van de grote spinnende watertor, larven van de watersalamander, kokerjuffers, libellenlarven, rode watermijten, kikkervisjes, verschillende soorten waterkevers, mini-visjes en nog veel meer. Na het vangen terug in de Schaapskooi werd er door de kinderen een knutsel gemaakt en bestudeerden de (groot)ouders de beestjes die we hadden meege-
nomen en in een grote bak hadden gedaan. Het was een geslaagde en leerzame middag.

Siska Gielis

Een indrukwekkende watertor. Foto: Sonja van Baren.

WAT U WEL OF NIET HEEFT GEMIST

Deze keer twee stukken, een lang verslag van een driedaagse trip naar nabij buitenland en een kort verslag van een excursie in eigen land.

Verslag van de excursie naar de Eifel van vrijdag 14 tot zondag 16 juni 2019 o.l.v. Jules Klees

We gaan met Jules en Lineke Klees een week-end van vrijdag t/m zondag naar de Eifel, onze groep bestaat uit 21 personen. Jules heeft

voor deze 3 dagen een programma opgesteld, waarbij we elke dag naar 4 plaatsen in de Eifel gaan, tussen Bad Munster Eifel en Berlingen.

Het programma van vrijdag 14 juni:

Door de files in Holland is punt 3 vervallen. De coördinaten zijn van de parkeerplaatsen van waaruit we vertrekken.

1. Tussen Weiler am Berge en Eschweiler gaan we de kalkgraslanden van de Kuttenberg bekijken. Coördinaten: N 50°34'29" E 6°43'36". (Bij de volgende opgave van de coördinaten laten we de N en E plus de tekenjes weg.)
2. Wandeling Nöthener Mühle tot steengroeve langs de Eschweilerbach. Coördinaten: 50 33 18 - 6 43 11.
3. Tussen Gilsdorf en Harzheim vegetatie bekijken van de Halsberg. Coördinaten: 50 32 39 - 6 93 83 (vervallen).
4. We gaan de Kakushöhle bekijken. Deze ligt bij de plaats Weyer. Coördinaten: 50 32 39 - 6 39 38.
5. We rijden naar het hotel Eifel Adventures (voorheen Berlinger Mühle), Mühlenstrasse 20 te Berlingen. Coördinaten: 50 14 20 - 6 42 53.

Verslag van de vrijdag:

1. Orchideeënextursie op de Kuttenberg

Door files op de snelweg bij Eindhoven komen de personen die vanmorgen om 7:00 uur uit Vianen zijn vertrokken een uur te laat in Eschweiler aan. We starten deze excursie om 11 uur. Vlak bij de parkeerplaats in de berm langs de weg staan veel zonneroosjes en een aantal grote muggenorchissen. Via een paadje door de struiken komen we op een prachtige weide met veel orchideeën. Als eerste zien we de zeldzame purperorchis, ook staat er een vliegenorchis, een bijenorchis en een aantal berg- en welriekende nachtorchissen. We maken een wandeling door dit prachtige gebied met overal orchideeën. We vinden op een paar plekken een poppenorchis en de bokkenorchis, zie foto's. Er staan hier 8 verschillende soorten orchideeën. Door de droogte en de temperatuurstijging van vorig jaar komt de bokkenorchis steeds meer voor. We zien ook een hele rand met veel blauwe bloemen, het perzikbladig klokje.

Poppenorchis

Bokkenorchis

De steengroeve bij Eschweiler.

Wandeling langs de Eschweiler Bach.

2. Wandeling Nöthener Mühle tot de steengroeve langs de Eschweilerbach

We zien een oude steengroeve gedeeltelijk begroeid met wilde planten. Zie de foto's boven.

Bij Nöthener Mühle maken we een wandeling met links en rechts van het pad veel soorten planten, zoals gewone salomonszegel, grote muur, wolfskers, beemdkroon en parelgras. Uniek is het voorkomen van blauw parelzaad,

waarvan de bloemen paars beginnen en blauw eindigen. We hebben prachtig weer. Vaak kunnen we onder de bomen in de schaduw lopen. Een aantal warmteminnende soorten zoals de purperorchis, de bijenorchtis en de poppenorchis kunnen tegen droogte en komen steeds meer voor. Na de lunch op een boomstam of een rotsblok lopen we weer terug naar de auto en gaan we naar de volgende excursie.

Planten 1 (vrijdag 14)	Planten 2	Planten 4	Orchideeën
zonneroosje	veelbloemige salomonszegel	ruig klokje	grote muggenorchtis
margriet	duinsalomonszegel	zomerfijnstraal	bijenorchis
dolle kervel	korenbloem	hennepnetel	bleek bosvogeltje
wondklaver	groot streepzaad	herik	welriekende nachtorchtis
kleine ratelaar	smeerwortel	bosandoorn	purperorchis
bevertjes	heggenrank	steenbreekvaren	vliegenorchis
gewone sleutelbloem	rietgras	hondspeterselie	bergnachtorchtis
verfbrem	grote muur	muurvaren	bokkenorchis
duifkruid	wolfskers	robertskruid	poppenorchis
beemdkroon	beemdkroon	gele dovenetel	grote keverorchis
muizenootje	gewimperd parelgras	Noorse esdoorn	
grote brunel	kompassla	heggenrank	Vogels:
kruiptijm	bosrank	christoffelkruid	tjiftjaf
steentijm	bloed ooievaarsbek	wolfskers	groene specht
perzikbladig klokje	hokjespeul	wollige sneeuwbal	geelgors
zachte ooievaarsbek	wilde reseda	dolle kervel	zanglijster
gulden boterbloem	grote kaardenbol	tongvaren	boompieper
trosvravig	blauw parelzaad	bosviool	rode wouw
vleugeltjesbloem		oranje havikskruid	fitis
kogelbloem		bleeksporig bos-	
veldsalie		violtje	

4. We verlaten dit bloeiende plantengezelschap en gaan nu naar **Weyer** om de **grotten van de Kakushöhle** te bekijken.

We lopen de kalksteengrot in, het is een hele ruimte met enkele betonnen steunpilaren, aangebracht om te voorkomen dat de grot mogelijk instort. Het is donker in de grot en we bekijken de grot met een zaklantaarn. In

het verleden zijn de grotten ontstaan doordat de Eifel onder water stond en daardoor de zachtere kalksteen opgelost is in het water. Later zijn de rotsen verder uitgesleten door de rivieren .

Nadat we de grot bekeken hebben maken we hier een wandeling. We lopen omhoog en hebben een mooi uitzicht over de omgeving. Langs het pad zien we o.a. bosandoorn, steenbreekvaren, muurvaren, hondspeterse-lie, christoffelkruid en dolle kervel.

Het is hier warm, bij de berg is er dan een café waar we gelukkig een ijsje of een pilsje kunnen kopen.

Op **punt 5** van het programma staat ons hotel **Eifel Adventures** (voorheen Berlinger Mühle) Mühlenstrasse 20 te Berlingen, hier gaan we vanavond dineren: varkensescalope met friet, ketchup en mayonaise.

Het programma van zaterdag 15 juni:

1. We gaan molenstenen bekijken in grotten op de Mühlenberg-Schwedenfeste Berg. Coördinaten: 50 15 32 - 6 43 56. We nemen een zaklamp mee, hopelijk vinden we ook vleermuizen.
2. Vulkaangroeve bij Betteldorf bekijken. Coördinaten: 50 14 59 - 6 44 48.
3. Het hart van de vulkaan Arensberg bij Zilsdorf bekijken. Coördinaten: 50 17 06 - 6 43 43.
4. Wandeling op de Munterley bij Gerolstein. Coördinaten: 50 13 31 - 6 39 22.
5. Eishöhlen in een vulkaanberg bij Roth bekijken. Coördinaten: 50 14 53 - 6 37 11 (vervallen wegens tijdgebrek). Ook hier de zaklamp meenemen.

Verslag van de zaterdag

1. De Mühlenberg-Schwedenfeste Berg

Hierin liggen verschillende grotten, die gebruikt zijn voor het winnen van molenstenen, de molenstenen werden over heel Europa verhandeld.

We lopen de grotten in, pas op je hoofd, de stenen zijn scherp, en gebruik een zaklamp om wat te zien. Deze vulkaanberg is zeer mooi van aanzicht, met een grote verscheidenheid van planten.

Jules begint met een verhaal te vertellen over het ontstaan van de Eifel en de grotten. De Vulkaaneifel begint iets zuidelijker. Rond Gerolstein hebben vulkanen zich door het kalkmassief gebroken en dat gedeeltelijk mee opgesmolten. De vulkanen in de Eifel zijn zeer divers van opbouw. Dat heeft te maken met het verschil in diepte, waar de smelt ontstaat en het mee opsmelten van de aardlagen, waardoor het magma naar boven komt. Het magma van de vulkaancomplexen rond Gerolstein bevat vaak veel kwarts en kalk en is zeer gasrijk en heeft in het lava duizenden gasbelletjes nagelaten, wat een scherpe lava vormt die daardoor gebruikt werd voor molenstenen. De kalkrijkheid in de lava vertaalt zich in de plantengroei van de steenbreekvaren die uitsluitend op kalkrijke bodem groeit.

Grot in Mühlenberg-Schwedenfeste Berg, wanden van scherpe stenen.

De wanden zijn scherpe randen van stenen, die ontstaan zijn door het uithakken van molenstenen. De scherpste van de lavasteen is goed voelbaar als je je hoofd stoot in de grotten.

Nadat we de grot bekeken hebben, maken we hier een wandeling. We lopen omhoog en hebben een mooi uitzicht over de omgeving. Er staan op de helling van de berg veel bloeiende lupines. Aan de achterkant van de berg hebben we de verlaten groeve bekeken, die als een uitgeholde kies in de berg ligt. Hier is basalt gewonnen.

Daarna maken we een wandeling boven op de berg. Op de heuvel zien we een hele rand met het perzikbladig klokje, de orchidee het vogelnestje en geel vingerhoedskruid, allemaal in bloei, prachtig. Op de rotsen groeit de steenbreekvaren.

2. Vervolgens bekijken we de Betteldorf-groeve

Er is een groot stuk van de berg afgehakt voor stenen. We kunnen hier mooi de gelaagde structuur van de berg zien. In de Eifel vinden we op diverse plaatsen steengroeven. De graafmachines staan nog bij de bergwand. In de groeve bloeien allerlei plantjes op de bodem, onder andere slangenkruid, beemd-

Vulkaangroeve bij Betteldorf.

kroon, oranje havikskruid, adderwortel en zwarte rapunzel.

Boven ons hoofd vliegt een prachtige rode wouw, deze vogel is in de Eifel vaak te zien.

3. Ons derde doel is de Vulkaan Arensberg

Waar we een uur hebben rondgekeken in een uitbundige vegetatie. De krater van de Arensberg is echter vanwege instortingsgevaar gesloten.

4. Wandeling bij Gerolstein op de Berg Munterley

We rijden naar Gerolstein en parkeren de auto's onderaan de Munterley Berg. Via een smal paadje beklimmen we deze berg. We lopen naar boven en hebben een prachtig uitzicht over Gerolstein, dat in de diepte goed te zien is.

Onderweg staat er weer het perzikbladig klokje in bloei en zien we het bleek bosvogeltje. Op de foto (volgende pagina) staan we bij een rotspunt langs het pad.

We lopen via een andere route weer terug naar de parkeerplaats in Gerolstein.

We rijden terug naar ons hotel te Berlingen en gaan daar wat drinken. Vanavond hebben we een barbecue bij het hotel buiten.

Wandeling Gerolstein.

Het programma voor zondag 16 juni:

1. Achter Niederehe op de Betterberg kalkgrasland met heel veel orchideeën tussen de Wacholder (jeneverbessen) bekijken. Coörd.: 50 18 32 - 6 45 28.
2. Travertijnrots met waterval te Nohn bekijken. Coörd.: 50 19 17 - 6 46 45.
3. Bij Alendorf gaan we de vegetatie van de Wacholderhelling op de Hammersberg bekijken. Coörd.: 50 21 25 - 6 38 02 (vervallen).
4. Tussen Alendorf en Ripsdorf ligt een klein moerasgebied. Coörd.: 50 22 42 - 6 38 19.

Verslag van de zondag:

1. We vertrekken om half 10 naar **Niederehe** om het wilde plantengezelschap te gaan bekijken op de Betterberg. We lopen onderlangs de berg heen en bovenlangs terug en vinden hier veel leuke planten, zoals kruisbladwalstro, kleine pimpernel en heel veel zonneroosje. Ook staat er overal prachtige veldsalie en ruige weegbree in bloei.

Waarnemingenlijst van zaterdag 15 juni:

planten			
1. Schwedenfeste	2. Betteldorf	3. Arensberg	4. Gerolstein
boshavikskruid	slangenkruid	krulzuring	gele dovenetel
steenbreekvaren	bezemkruid	ridderzuring	Maagdenpalm
vogelnestje	ganzenbloem	oranje havikskruid	Alpenbes
zwarte lathyrus	muurpeper	veldsla	vogelwikke
lieve vrouwen bedstro	tripmadam	egelboterbloem	breedbladig klokje
perzikbladig klokje	klein hoefblad	moerasspirea	rode kornoelje
nachtsilene	herderstasje	knikkend nagelkruid	akkerkool
liggende ereprijs	beemdtkroon	beemdooievaarsbek	zandscheefkelk
cypreswolfsmelk	kale jonker	knoopkruid	chistoffelkruid
schapengras	glad walstro	ruit	scherpe boterbloem
wondklaver	veldzuring	veldsalie	herfststijloos
muizenoor	vleugeltjesbloem		kleine pimpernel
bosvergeet-mij-niet	zwarte rapunzel		lievevrouwebedstro
geel vingerhoedskruid	korenbloem		ruig klokje
witte klaverzuring	kamgras		sleedoorn
zenegroen	kleine ratelaar		voorjaarsganzerik
groot heksenkruid	zilver schoon		guldenboterbloem
geel nagelkruid	gewone hoornbloem	Vulkaan Arensberg	
zomerfijnstraal	adderwortel	is niet toegankelijk	
manneljesereprijs	beemdooievaarsbek		
Vogels		Orchideeën	
torenvalk	geelgors	vogelnestje	bleek bosvogeltje
rode wouw	boompieper	gevekte orchis	witte muggenorchis
veldleeuwerik		brede orchis	poppenorchis
			grote keverorchis

Aangebrande orchis.

Op de helling van de berg vinden we veel orchideeën, zoals rood bosvogeltje, grote muggenorchis, welriekende nachtorchis, vliegenorchis, grote keverorchis, hondskruid, gevlekte orchis, aangebrande orchis, roodbrui-

ne wespenorchis, bosorchis en bleek bosvogeltje. Enkele jaren geleden stonden hier veel aangebrande orchissen, die van vocht hielden. Nu vindt je meer hondskruid, meer dan 100 stuks, die goed gedijen bij droogte.

Regelmatig horen en zien we hier ook vogeltjes, zoals de geelgors, de grote bonte specht, de winterkoning en de boompieper. De Betterberg is een prachtig natuurgebied met 10 soorten orchideeën.

2. Als we genoeg orchideeën gezien hebben gaan we naar **Nohn**, de waterval op de travertijnrots bekijken. Het is een druk punt, waar op zondag veel mensen komen kijken. Langs de weg naar de waterval zien we een paar bijzondere planten staan, zoals de gele monnikskap, zwarte rapunzel, eenbes en de orchidee het vogelnestje.

Bij de waterval pauzeren we even (zie foto's). Als we om de waterval heenlopen zien we de moesdistel, zenegroen en bolletjeskers.

3. Als derde uitstapje staat een jeneverbesenbos op de heuvel bij **Alendorf** op het programma. Vanwege tijdgebrek gaat we alleen naar het beginpunt.

4. Als laatste gaan we naar een klein vochtig natuurgebied **tussen Alendorf en Ripsdorf** met een vlonderpad door het moeras. Een wandeling van ongeveer 20 minuten. We zien hier tormentil, trilgras, holpijp, grote keverorchis, de gele morgenster en knikkend parelgras, en de zeer zeldzame moesdistel. Verderop bolrapunzel en grote bremraap.

Het is intussen 4 uur op zondagmiddag en iedereen is verzadigd van de vele planten die we gezien hebben. Jules heeft ons op een geweldige manier de Eifel getoond, met veel wilde planten. We hebben vooral veel orchideeën gezien, ik heb 18 soorten in de plantenlijsten geteld.

Het is tijd om weer naar huis te gaan. Jules en Lineke, bedankt voor deze 3-daagse excursie!

Bart, Flori, Pieter, Lida, Piet v G, Piet S, Simon en Mienke, Aart en Mieke, Thijmen, Kees-Jan, Mary, Nanny, Ans, Heleen, Ria, Gerard en Dorien.

De waarnemingenlijst van zondag 16 juni:

Planten			Orchideeën Betterberg	Vogels
1. Betterberg	2. Waterval Nohn	4. Ripsdorf	grote muggenorchis	groenling
gele dovenetel	damastbloem	knikkend nagelkruid	grote keverorchis	geelgors
zonneroosje	gele monnikskap	fluitenkruid	roodbosvogeltje	boompieper
kruisbladwalstro	zwarte rapunzel	kropaar	welriekende nachtorchis	groene specht
bergroos	moesdistel	trilgras	vliegenorchis	gr. bonte specht
beemdtkroon	beemdooievaarsbek	tormentil	hondskruid	winterkoning
berenklauw	heggenwikke	bevertjes	gevlekte orchis	grasmus
hauwklaver	veldlathyrus	holpijp	aangebrande orchis	
kluwenklokje	zenegroen	gele morgenster	roodbruine orchis	
geelhartje	bolletjes kers	grote boterbloem	bleekbosvogeltje	
ruige weegbree	kranssalomonszegel	moerasspirea		
bloedooievaarsbek	wilde akelei	knikkend parelgras		
paardenhoevklaver	peperboompje			
kluwenklokje				
jeneverbes				

Hieronder de lijst van alle 18 orchideeënsoorten die we tijdens deze 3-daagse excursie in de Eifel gezien hebben:

aangebrande orchis	bokkenorchis	grote muggenorchis	roodbosvogeltje	welriekende nachtorchis
bergnachtorchis	brede orchis	hondskruid	roodbruine orchis	witte muggenorchis
bijenorchis	gevlekte orchis	poppenorchis	vliegenorchis	
bleek bosvogeltje	grote keverorchis	purperorchis	vogelnestje	

Jules en Bart

Op zaterdagmiddag 22 juni om half vier vertrekken we uit Vianen. We gaan met 11 personen een wandeling maken van ongeveer 8 km in de omgeving van Oirschot in de Brabantse Mortelen. Koos is onze gids.

De Mortelen is een prachtig natuurgebied van het Brabants Landschap, met een sterke afwisseling van loofbossen en weilanden, met veel poelen, een coulisselandschap.

Een van de eerste vogels die we zien is de

We horen de zwartkop en ook de tuinfluit. Af en toe horen en zien we de veldleeuwerik die omhoog vliegt en hoog in de lucht zijn liedje laat horen.

We horen het getik van een grote bonte specht die op een dode stam zit te timmeren. En we horen ook het gelach van een groene specht. Een paar bijzondere waarnemingen zijn de bonte vliegenvanger en een havik die overvliegt. We zien hier veel vogels, o.a. de zwarte roodstaart, de gaai en de holenduif.

Koos bedankt, een prachtige excursie.

Hieronder een lijst van de vogels, vlinders en planten die we gezien hebben:

boomkruiper. De boomkruiper klimt alleen omhoog langs de stam van een boom op zoek naar insecten. Als hij boven in de boom is vliegt hij naar de volgende boom en begint weer onder aan de stam insecten te zoeken.

Vogels	grauwe gans groene specht groenling grote bonte specht havik houtduif holenduif geelgors koekoek koolmees merel	staartmees rietgors tjiftjaf tuinfluit veldleeuwerik vink winterkoning zwarte roodstaart zwarte kraai zwartkop	Vlinders
			gehakelde aurelia koolwitje citroenvlinder distelvlinder atalanta
Planten	gele morgenster gewone raket grote vossenstaart hengel	kale jonker moerasrolklaver moerasspirea rietgras	sint-janskruid veenwortel ijle zegge

ONZE OOIEVAARS IN 2019

Onze ooievaars waren er vroeg bij dit jaar, het vrouwtje met ringnummer 3E 037 en een niet geringd mannetje knapten het nest op, ze baltsten en paarden al voor half maart. Het resultaat van al die inspanningen liet niet lang op zich wachten, een eerste ei werd 19 maart gelegd.

Op 27 maart waren er al 5 eieren en daar bleef het bij, we konden het allemaal volgen via de webcam. Precies volgens verwachting werd 24 april het eerste kuiken geboren en op 29 april waren er al 4, daar is het bij gebleven, een vijfde jong is niet waargenomen.

Dan wordt het spannend voor de vele volgers, hoeveel jongen er groot worden en uit zullen vliegen is niet te voorspellen, dit is sterk afhankelijk van het weer en het voedselaanbod. Maar het gaat prima, de 11de juni worden 3 jongen geringd, zo zijn ze herkenbaar gemaakt met de ringnummers 5E 865, 866 en 867. Diezelfde avond worden op het dorp nog 9 jongen geringd op 3 verschillende nesten, een prima gemiddelde en een record voor de laatste jaren.

Een oplettende volger meldt dat de jongen op 27 juni voor de eerste keer het nest hebben

verlaten, daarna zijn ze nog regelmatig te zien. Maar ze blijven steeds langer weg o.a. om te leren voor zichzelf te zorgen en hun vliegspijeren te trainen. Vanaf half augustus zullen zij met soortgenoten verzamelen en op trek gaan. Maar enkele dagen eerder kreeg ik te horen dat een dood exemplaar op het nest van het oude gemeentehuis te Schoonrewoerd zou liggen.

Helaas bleek dit ook zo te zijn, beneden vandaan was niet te zien of het een jong of volwassen exemplaar betrof. Na overleg met een deskundige van de ooievaarsopvang is besloten het dier daar te laten liggen. Mogelijk vinden we volgend jaar een pootring in het nest.

Ook dit jaar waren er weer vele volgers van het stelletje achter de Schaapskooi. De streamingsdienst die het doorzenden van de webcamsbeelden mogelijk maakt, werd ons ook dit jaar weer aangeboden door **Case Electronics** te **Arkel**, hiervoor ook namens de kijkers onze welgemeende dank. Het aantal kijkers is ook dit jaar weer toegenomen. Volgens onze webmaster keken in de periode van

01-04 tot 23-07 honderden mensen in totaal ongeveer 7000 keer naar de webcambeelden.

Ook elders in de regio groeiden her en der jongen op, maar op het gemeentehuis van Vianen ging het weer eens mis. Vrijdag 31 mei wordt ik gebeld door gemeente Vijfheerengland met de mededeling dat de daar aanwezige jongen ernstig worden belaagd door een volwassen ooievaar. Men vraagt of ik iets kan doen, de dierenambulance staat al paraat. Ik vertel dat zo iets wel vaker gebeurt en dat hier maar weinig aan te doen is. Het komt voor dat ouderparen hun jongen mishandelen, doden, overboord zetten of zelfs opeten. Voorbeelden hiervan zijn op YouTube volop te vinden. Maar ik besluit toch even naar Vianen te gaan en zie nog net dat 2 jongen door brandweerlieden naar beneden worden gehaald. Vervolgens worden zij door medewerkers van de ambulance naar de ooievaarsopvang te Herwijnen gebracht. Helaas waren zij zodanig gewond dat ze niet meer te redden waren. Het ouderpaar te Vianen met de ringnummers 3630 en 9244 hebben wij nu 7 seizoenen gevolgd, in die periode hebben zij slechts 5 jongen vliegvlug gekregen. Dit stelletje brengt beduidend minder jongen groot

dan andere paartjes in de regio, wat de oorzaak hiervan kan zijn weet ik niet. De ringer van **STichting Ooivaars Research and Know-how** hoefde ook dit jaar niet naar Vianen te komen.

Voornoemde ooievaarsopvang vierde in maart van dit jaar zijn 40-jarig jubileum, in eerste instantie was het een fokstation. Samen met nog 10 stations verspreid over Nederland kregen zij eenjarige vogels en broedparen aangeleverd door Ooievaarsdorp Het Liesvelt.

Daar was 10 jaar eerder een fokprogramma gestart om de bijna uitgestorven ooievaar in Nederland terug te brengen. Het project werd 10 jaar geleden succesvol afgesloten, er waren toen weer ongeveer 750 broedparen in Nederland. Vanaf dat moment gaat het station verder als opvang voor noodlijdende ooievaars en voorziet zeker in een behoefte. In de landelijke pers is regelmatig geschreven over vooral jonge vogels die naar Herwijnen werden gebracht.

Van een doodgeschoten exemplaar werden zelfs de eieren aangeboden, deze zijn uitgebroed en de kuikens doen het prima. Net als vorig jaar zijn ook deze keer ruim 20 vogels in

asiel genomen en door de vrijwilligers grootgebracht. Dit brengt wel heel wat kosten mee, want elke dag zijn dan ongeveer 2 dozen met diepgevroren eendagskuikens nodig voor de snel-

groeïende jonge ooievaars. De opvang is geheel afhankelijk van giften en kreeg het financieel niet meer rond. Naar aanleiding hiervan heeft het bestuur van onze vereniging besloten een geldbedrag te doneren.

Bent u ook nieuwsgierig geworden en wilt u meer weten over Ooievaarsopvang Herwijnen, kijk dan eens op:

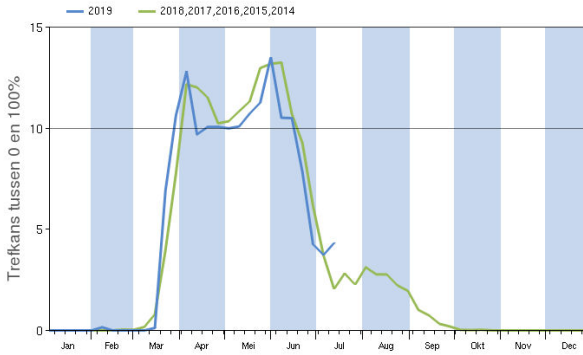
www.facebook.com/ooievaarsopvangherwijnen

Hier vind men o.a. een Jaarbericht over 2018 en de contactgegevens van de werkgroep.

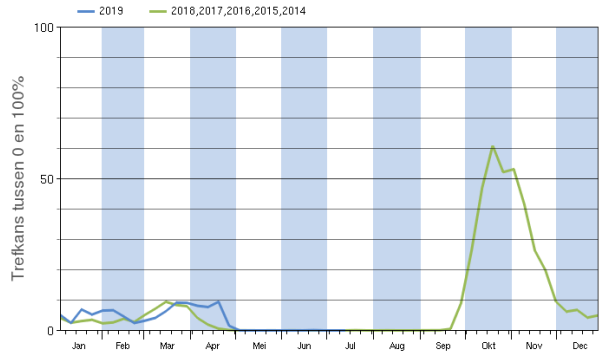
Als u het werk van dit groepje zeer bevlogen mensen financieel wilt ondersteunen, kunt u een bijdrage doen via het bankrekeningnummer dat in de jaarbrief staat aangegeven.

Arie Versluis
Foto's Olek Bebnik

Blauwborst

Koperwiek

Drie 'magische' ingrediënten: telduur, afstand en volledigheid

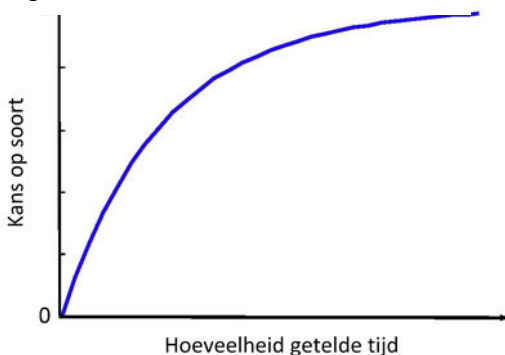
Dankzij slechts drie ingrediënten van je telling: telduur, afgelegde afstand en volledigheid, leg je al voldoende informatie vast. Zo kunnen we met het aandeel lijsten waarop een soort staat de trefkans per periode weer geven en ontstaat een fenologiegrafiek. Kijk op de website voor mooie voorbeelden!

Daarbij is het belangrijk dat we weten dat je lijst compleet is, omdat deze anders niet vergelijkbaar is met andere lijsten. Vergeet dus niet om ook de talrijke soorten (en de exoten) mee te nemen! Ook zijn telduur en afgelegde afstand belangrijk, omdat de kans dat je een soort aantreft groter wordt naarmate je langer telt en een grotere afstand aflegt. Een lijst van 5 minuten in de achtertuin is niet meteen vergelijkbaar met een wandeling van 2 kilometer in 50 minuten. Voor al deze factoren kunnen we wel corrigeren, omdat we de drie ingrediënten hebben.

Ik ben er wel maar je ziet me niet

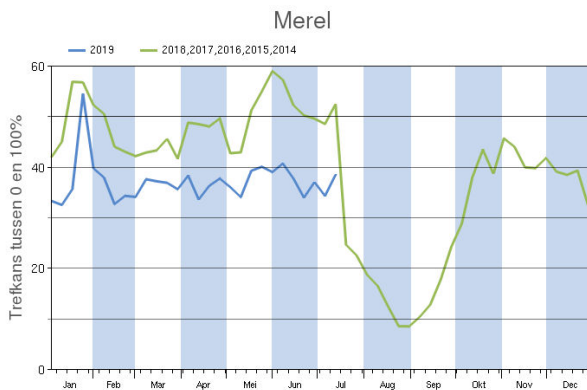
Hoe gebruikt Sovon de gegevens nu? Een kijkje in de keuken. LiveAtlas helpt ons namelijk om meer te weten over de kans dat je een vogel tegenkomt. In figuur 1 zie je een zogenaamde detectiecurve. Het aantal soorten (of individuen) neemt toe naarmate je langer telt. Uiteindelijk vlt de curve af omdat je alle soorten in het telgebied hebt waargenomen. De curve zal er anders uitzien als je te maken hebt met in het oog springende en luidruchtige soort als koolmees (welke snel wordt waargenomen) of met een moeilijker waar te nemen en vaak stille soort als appelvink (die pas bij het afvlakken van de curve wordt gezien). Waarom is dit nu belangrijk? Ook al worden alle vogels bij een telling ingevoerd, toch kunnen er soorten of individuen ontbreken, bijvoorbeeld doordat de weersomstandigheden matig waren, de waarnemer niet in goeden doen was (verkoudheid of een kater) of er plotseling straaljagers over het bos vlogen. Om hiervoor te corrigeren, hanteren we detectiecurves, waarbij we op basis van getelde tijd en soorten kunnen inschatten welke soorten gemist zijn bij het tellen.

Figuur 1.

Ik ben er niet maar je ziet me wel

Omgekeerd hebben we natuurlijk ook waarnemingen die wel zijn ingevoerd, maar die niet kloppen. Dit kan aan een verkeerde soortherkenning of aan een invoerfoutje liggen. Voor LiveAtlas hebben we een mooie validatietool ontwikkeld, waarbij we alle

waarnemingen filteren op bijzonderheden.
We letten op hoge aantallen, waarnemingen

die buiten de fenologie van een soort vallen en op het regionale voorkomen van soorten. Als we iets opvallends zien, nemen we even contact op met de teller.

Doe mee!

Haal meer uit je rondje vogels kijken en voer een LiveAtlas lijst in! Kijk op www.liveatlas.nl of ga naar LiveAtlas in de app Avimap!

Voor meer informatie, neem contact op met Paul van Els paul.vanels@sovon.nl of Albert de Jong albert.dejong@sovon.nl.

VISAREND OP JACHT

Enkele ‘wapenfeiten’ komen boven drijven bij het schrijven over de visarend. Ergens in 1980 beleefden we onze eerste waarneming met een naar vis duikende ‘osprey’.

Bij de Maasvlakte. Op veilige afstand van onze groep vogelaars landde hij op een dikke paal in de Noordzee om de vis op te peuzelen. Destijds deed een telescoop (!) al wonderen.

Verder bezitten we een krantenknipsel van 5 augustus 2016 “eerste jonge visarend vliegt uit”. Boswachter Van der Es: “Dat een prachtige vogel als de visarend terug is als broedvogel in ons land, zegt iets over de kwaliteit en de schaal van het gebied”. U weet: de Biesbosch. Bij alle vogelaars van ons land de vlag uit!

Visarend in volle vlucht. Foto: Hans de Braal.

Visarenden op een nest in de buurt van Gülpe in Duitsland. Foto: Hans de Braal.

Even dichterbij huis. Hoe scherp nemen kinderen waar? Sommige heel scherp! Oud-leerling Mark (10 jaar) ging met enkele vriendjes mee naar de Everdinger Waarden. Na een paar uur vogelen liepen we terug naar de dijk. Mark riep: “Meester, een visarend!”

Wat knap zeg. Het silhouet was onmiskenbaar: even denk je aan een enorme onvolwassen meeuw. Dat komt door hun witbruine verenkleed. Verder vallen op de lange, iets geknikte vleugels. De jachttechniek is adembenemend. De visarend vangt zijn prooi door op vrij grote hoogte in de lucht stil te staan met klapperende vleugels. Dan laat hij zich met een plons in het water vallen met de poten recht vooruit. Ze duiken tot 1 meter diepte naar verschillende soorten vis tot maximaal ?? gram. F. Sauer vermeldt tot 2 kg, hoewel de vogel zelf 1,7 kg weegt. Andere boeken vermelden andere getallen. Wel is dit waar: een enkele maal pakt hij een vis die te groot en te sterk voor hem is. Na vergeefse po-

gingen moet hij zijn prooi uitgeput loslaten. Er gaan verhalen rond dat een visarend soms door een te grote prooi onder water wordt getrokken. Visserslatijn of waarheid, dat is nog de vraag.

Klein detail: de tenen hebben aan de onderkant stekelige schubben in verband met de glibberige prooi. Ook kan ‘*Pandion heliaetus*’ de buitenste teen van elke voet – de keerteen – naar achteren draaien, zodat hij een betere, tangachtige grip heeft op de gladde vis. Een klein wonder van de schepping. Verder laten we vele interessante visarend-feiten en bijzonderheden liggen.

Rond deze tijd letten vogelaars extra op doortrekkende visarenden. Vanuit noordelijke landen zijn ze op weg naar Afrika. Alle visarenden wensen we een behouden heen- en terugreis!

Paul van der Waal

DAGELIJKS BESTUUR

Voorzitter Mw. J.A.R.M. van Egmond 0345 - 795199
 Secretaris Dhr. J. Stevens 0345 - 616883
 Penningmeester Mw. A. Eleveld 0347 - 322836

Voor spoedgevallen kunt u de leden van het bestuur bellen.
 Voor algemene zaken graag een bericht naar het postadres:
 Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden
 Overboeicop 15 4145 NN Schoonrewoerd
 www.natuurcentrum.nl
 e-mail: info@natuurcentrum.nl

OVERIGE BESTUURSLEDEN

Mw. A. van Zijl-Bogerd 0345 - 641416
 Dhr. H. Luitjes

ERELEDEN

Dhr. R. Ponsen Dhr. G. Zijderveld
 Dhr. P.C. Bogerd Dhr. H. de Labije
 Dhr. D.C. Drijvers Dhr. S.H. Bakker
 Dhr. P.J.J. Solleveld Dhr. A.N. Versluis
 Dhr. J. Vink Mw. S. van Baren

LEDENADMINISTRATIE Dhr. B. de Groot

De minimumcontributie is per kalenderjaar:

Jeugdleden € 5,-

Leden € 10,-

Leden die ook *Het Vogeljaar* ontvangen € 23,-

Voor vragen over uw contributie kunt u bellen met de penningmeester. Het bankrekeningnummer van de vereniging is NL07 INGB 0001 4752 64 t.n.v. Penningmeester Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden te Vianen.

WERKGROEPEN

EXCURSIES	B. de Groot	Pr. W. Alexanderstr. 15	4161 AN Heukelum	0345-615991
VOGELS	VACATURE			
AMFIBIEËN	T. den Besten	Rietkamp 8	4133 CT Vianen	0347-374281
PLANTEN	J. de Gans	Weesdijk 18	4132 BL Vianen	06-36299399
NESTKASTEN	P. Solleveld	Korte Kerkstraat 25	4132 BJ Vianen	0347-322307
KNOTWILGEN	J. Stevens			0345-616883
HOOGSTAMFRUIT	A.N. Versluis (verkoop)			0183-602055
	S. de Ridder (oogst)			06-46461581
RUIMTELIJKE ORDE- NING & MILIEU		Overboeicop 15	4145 NN Schoonrewoerd	
GROENE WINKEL	S. van Baren	Kruiswerf 19	4141 GG Leerdam	0345-612829
JEUGDACTIVITEITEN	C. Kramer	Wederiklaan 26	4143 CV Leerdam	0345-619684
DIERENAMBULANCE				06-51111290
VOGELWAARNEMING	H. Evers	e-mail: hanselman109@hotmail.com		
REDACTIE	D. Kerkhof	Buitenstad 67	4132 AB Vianen	06-51042553
NATUURCENTRUM	DE SCHAAPSKOOI	Overboeicop 15	4145 NN Schoonrewoerd	0345-641201
CONTACT PER E-MAIL	info@natuurcentrum.nl			

De Schaapskooi is het natuurcentrum van Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden. Adres: Overboeicop 15, 4145 NN SCHOONREWOERD - Telefoon: 0345 – 641201. De Schaapskooi is geopend donderdag 19.00 - 23.00 uur, zaterdag 9.00 - 16.00 uur en zondag 12.00 - 17.00 uur. Voor overige openingstijden, zie de website www.natuurcentrum.nl

De Natuur en Vogelwacht 'De Vijfheerenlanden' stelt zich ten doel de belangstelling voor de natuur - en dit in de ruimste zin van het woord - te bevorderen.

Zij wil dit bereiken door:

- Het organiseren van excursies en tentoonstellingen.
- Het houden van lezingen en voorlichtingsavonden.
- Het publiceren in de pers.
- Het stichten van weidevogelreservaten.
- Het stichten van natuurreservaten.
- Het bestuderen en begeleiden van bestemmingsplannen.
- Het plaatsen en onderhouden van nestkasten.
- Het voederen van vogels in de winter.
- Het uitoefenen van controles op de naleving van de vogel- en natuurbescherming wet.
- Het signaleren van aantastingen van de natuur en milieu, in het algemeen, en het voeren van acties hiertegen.
- Het steunen en propaganderen voor verenigingen die natuur- en milieubehoud beogen.
- Het bevorderen van aanplant en onderhoud van knotwilgen.
- Het geven van cursussen.

Opgericht 26 april 1966 en goedgekeurd bij Koninklijk Besluit d.d. 18 december 1974 nr.: 85. Ingeschreven in het Verenigings-register nr.: 40321254 bij de Kamer van Koophandel te Utrecht. Per 1 januari 2009 heeft de vereniging de status van ANBI.

ISSN: 2213-395X